Október 17-én ülésezett az Agrárgazdasági Tanács

2014. október 21.

Október 17-én ülésezett az Agrárgazdasági Tanács, megvitatva a 2013-as év értékeléséről készített jelentést. A Tanács a jelentéssel kapcsolatban állásfoglalást bocsájtott ki, amely a jelentéssel együtt kerül az Országgyűlés elé. Az állásfoglalást a továbbiakban tesszük közzé. (A jelentés a benyújtást követően az Országgyűlés honlapján lesz elérhető.)

Állásfoglalás
az agrárgazdaság 2013. évi helyzetéről
készült Jelentéshez
Budapest, 2014. október 17.

Az agrárgazdasági jelentés készítéséről szóló 42/2013. (V.29.) OGY határozat, valamint 1371/2013. (VI.27.) Kormányhatározat rendelkezik arról, hogy az Agrárgazdasági Tanács az agrárgazdasági jelentést követően nyilvánosságra hozza a jelentéssel kapcsolatos állásfoglalását.
Ebből a felhatalmazásból adódóan a Tanács 2014. október 17-én megvitatta a Földművelési Minisztérium által készített Jelentést, és ajánlásaival kiegészítve támogatja, hogy azt az FM minisztere az Országgyűlés elé terjessze.
Az Agrárgazdasági Tanács megállapításai a 2013 évről
A 2013. évről szóló Jelentés a tavalyi újítások szellemében készült. Az elmúlt évek tapasztalatai, az eltelt év legfőbb történései tükrében frissültek meg a tavalyiak mellett újabb fejezetek. Az anyag bemutatja az irányokat és szempontokat, amelyek alapvetően meghatározták a 2013. év gazdálkodását. Az előző év bemutatása mellett idén is megtalálhattuk benne a több évre visszanéző trendelemzéseket, amelyek segítségével árnyaltabb képet kaphatunk mind az egész élelmiszergazdaságról, mind egyes szakágazatairól. A Tanács üdvözli, hogy a trendelemzések érzékeltetik a változások mögött meghúzódó folyamatokat is.
A Jelentésbe másodszor került be az évek óta élénk érdeklődést kiváltó új téma, az agrobiznisz. Mivel az élelmiszergazdaság számtalan, egyéb nemzetgazdasági ággal áll szoros kapcsolatban, ezért nagyon fontos, hogy a nemzetgazdaságba beágyazott, meglehetősen integrált szerepét minél inkább a maga komplexitásában tudjuk szemlélni. Erre nyújt jó lehetőséget az agrobiznisz vizsgálata, hiszen lehetővé teszi, hogy az agrárgazdasággal kapcsolatban álló

valamennyi nemzetgazdasági ágazat élelmiszergazdasági tevékenységével kapcsolatos teljesítményét bemutassa.
Az elmúlt év egyik újdonsága a rejtett (szürke, fekete) gazdaságról szóló fejezet volt, amit az idei Jelentésben kibővített formában találhatunk. A fejezet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Kiemelt Ügyek Igazgatóságának adatain alapuló elemzést tartalmaz. Mivel a rejtett gazdaság szinte kivétel nélkül, kisebb vagy nagyobb mértékben, de minden egyes szakágazatot érint üdvözlendő, hogy a Jelentés nagyobb lélegzetű elemzéssel próbál képet adni a jelenlegi helyzetről.
Az anyag részletesen elemezte a gazdaságszerkezetet is, tekintve, hogy a KSH 2013-ban gazdaságszerkezeti összeírást (GSZÖ) végzett, melynek végleges eredményeit a nyár közepén publikálta. Ugyancsak örvendetes, hogy részletesebb áttekintés került az anyagba a piaci szervezettségről, amely fejezetben a zöldség-gyümölcs ágazatot érintő TÉSZ-ek mellett helyet kapott a zöldség-gyümölcs ágazaton kívüli egyéb termelői csoportok tevékenysége is. Hasonlóan részletesebb lett az ágazat finanszírozását bemutató fejezet is, amely kulcsfontosságú, hiszen a további növekedés hathatós hitelezés nélkül nehezen képzelhető el.
Üdvözlendő, hogy az elmúlt évekhez képest mélyrehatóbb elemzés készült az ökológiai gazdálkodásról is, amely ágazat eddig kevés teret kapott a Jelentésben. Új struktúrába öntve, megújult formában készült el a támogatásokat tárgyaló fejezet, amit a Tanács azért tart jónak, mert könnyebben átlátható felosztásban tárgyalja nem csak a 2013. évet érintő támogatási jogcímeket és kifizetett támogatási összegeket, hanem az egész 2007-2013-as időszakot is.
A Tanács az egyes fejezetekkel, témákkal kapcsolatos véleményét az alábbiakban fejti ki:
A mezőgazdaság 2013-ban kedvezően járult hozzá a nemzetgazdaság teljesítményéhez, ezáltal nőtt az ágazat makrogazdasági jelentősége. Az ágazat bruttó hozzáadott értékének volumene 22,0 százalékkal bővült, ennek eredményeként 0,9 százalékponttal járult hozzá az 1,1 százalékpontos GDP növekedéshez.
Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy az ágazat termelése az időnként kedvezőtlen időjárás ellenére növekedett 2013-ban. A Mezőgazdasági Számlarendszer előzetes adatai alapján 2013-ban a mezőgazdaság kibocsátása 2265 milliárd forint volt, folyó áron 4,2 százalékkal, volumenben 12,4 százalékkal nőtt az előző évhez viszonyítva. Ez a növényi termékek kedvező terméseredményének köszönhető, az élő állatok és állati termékek kibocsátása csak kis mértékben haladta meg a tavalyit. A növényi termékek volumennövekedése ellensúlyozta az árak visszaesését, míg az élő állatok és

állati termékek termelésénél ellentétes tendencia érvényesült, csökkenő termelés mellett nőttek az árak. A teljes mezőgazdasági kibocsátáson belül a növénytermesztés és állattenyésztés kibocsátási aránya az előzetes kalkulációk alapján 2013-ban 59-34 százalék volt. Ez az arány 2012-ben 58-35 százalék volt, azaz 2013-ban csökkent az állattenyésztés aránya, amely elsősorban a növénytermesztés magas tárgyévi kibocsátásának következménye.
Pozitív tény, hogy a fontosabb állatfajok többségének állománya gyarapodott 2013-ban. A szarvasmarha állomány 2011-ben kezdődött növekedése tavaly folytatódott, 2013-ban az állomány 783 ezer egyed volt, vagyis 3,1 százalékkal nőtt az egy évvel korábbihoz, és 14,8 százalékkal a 2010. év végi szinthez képest. A juhállomány is tovább növekedett, 2013. decemberben 1,271 millió egyed volt, ami 7,2 százalékkal több, mint 2012-ben. A sertésállomány az elmúlt évek tendenciáját megtörve növekedésnek indult, 2013 decemberében 3,013 millió egyedet tett ki, amely 0,8 százalékkal felülmúlja az előző évit. A baromfiállomány viszont 1,2 százalékkal 38,1 millió darabra csökkent 2013 decemberében az előző év ugyanezen időszakához képest.
A Tanács üdvözli az állattenyésztés fejlődésében tapasztalható első kedvező jeleket, ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy a mezőgazdasági termelés kiegyensúlyozott, és tartós növekedéséhez, valamint a foglalkoztatás, és a hozzáadott érték bővüléséhez szükséges az állattenyésztés további jelentős fejlesztése.
A mezőgazdasági termelés költségei összességében a kibocsátásnál kisebb mértékben emelkedtek, ezért javult az ágazat jövedelmezősége. A folyó termelő felhasználás értéke 2,5 százalékkal, a bruttó hozzáadott érték 7,5 százalékkal, a mezőgazdasági tevékenységből származó nettó vállalkozói jövedelem pedig 13,2 százalékkal volt magasabb, mint 2012-ben.
Az agrártermékek termelőiár-szintje három év folyamatos növekedést követően a tárgyévben csökkent. A 2010. évi 16,8 százalékos, a 2011. évi 19,3 százalékos és a 2012. évi 15,4 százalékos árszintemelkedés után 2013-ban 7,8 százalékkal mérséklődtek a mezőgazdasági termelői árak. A csökkenés mögött elsősorban a növénytermesztés áll, mert a növényi termékek termelői árszínvonala esett a leginkább, 13,7 százalékkal, míg az élő állatok és állati termékek 3,4 százalékkal növekedett, ami részben ellensúlyozta a csökkenést. A növényi termékek ára a 2012. évi gyenge termés hatására 2013 első felében magasan mozgott, majd a globálisan jónak ígérkező termés következtében jelentős csökkenésnek indult. A január és június közötti időszakban a növényi termékek termelői árindexe először 17,5 százalékkal emelkedett, majd júliustól csökkenni kezdett, amelynek mértéke augusztustól már 20 százalék feletti volt. A növényi termékek közül a gabonafélék és az olajosmagvak árcsökkenése volt a meghatározó. A mezőgazdasági termelés

ráfordítási árainak növekedési üteme 2012 után 2013-ban is lassult az előző évhez viszonyítva. A mezőgazdasági termelés ráfordítási árai 2,1 százalékkal nőttek, ami a folyó termelő-felhasználás árszínvonalának 2,2 százalékos és a mezőgazdasági beruházások árszínvonalának 1,6 százalékos növekedéséből tevődött össze. Míg az elmúlt években a mezőgazdasági termelői árak gyorsabban nőttek, mint az input árak, ez a tendencia 2013-ban a megfordult.
A mezőgazdasági termelés további növekedését, versenyképességének javulását vetíti előre a beruházások 2013-ban tapasztalt élénkülése. Az ágazat beruházásainak volumene 2013-ban a nemzetgazdaságét (7,2 százalék) meghaladó mértékben, 9,1 százalékkal bővült, értéke 259 milliárd forintra nőtt. Ezen belül is a gépberuházások volumene 7,2 százalékkal, az épület beruházásoké 13,1 százalékkal növekedett. Jelentősen élénkültek a tenyészállat beruházások (+18,2%) is. A beruházások növekedésének köszönhetően összességében javult az ágazat műszaki, technológiai színvonala, és nőtt a hatékonysága. A beruházások alakulására kedvezően hatott az agrár-vidékfejlesztési támogatások növekedése, a jegybanki alapkamat csökkenésének hatására mérséklődő vállalati hitelkamatok, valamint a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramja és a Magyar Fejlesztési Bank által működtetett kedvezményes hitelprogramok.
A KSH lakossági munkaerő felmérés adatai szerint a mezőgazdasági foglalkoztatás két év erőteljes bővülés után 2013-ban mérséklődött, de több éves távlatban még így is jelentősen nőtt. Az ágazatban foglalkoztatottak száma 2013-ban 193 ezer fő volt, amely 7,6 ezer fővel (3,8%-kal) marad el a 2012. évi szinttől, de 12 százalékkal, mintegy 21 ezer fővel haladja meg a 2010. évi értéket. Ugyanakkor a Tanács kihangsúlyozza, hogy szükséges a mezőgazdasági foglalkoztatás további érdemi, és tartós növelése. Ehhez szükség van a munkaerőigényes ágazatok kiemelt támogatására, és a mezőgazdasági termelés versenyképességének további növelésére.
A 2013-as gazdaságszerkezeti összeírás adatai a mezőgazdaságon belüli szerkezetváltozást tükrözik. A kisméretű, kizárólag önellátásra, kiegészítő tevékenységként termelő gazdaságok visszaszorulása mellett nő az életképes, árutermelő kis-, és közepes gazdaságok száma, amelyek megélhetést nyújtanak a gazdálkodó család és alkalmazottai számára. 2013-ban összesen 8,8 ezer gazdasági szervezet és közel 483 ezer egyéni gazdaság végzett mezőgazdasági tevékenységet. 6%-kal kevesebb szervezetet írtak össze, mint a 2010-es általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) idején, számuk hosszabb távon ingadozó. Az egyéni gazdaságok száma azonban – változó ütemben – folyamatosan csökken, a vizsgált 3 év alatt a 15 %-a felhagyott tevékenységével. A 2010 és 2013 között megszűnt egyéni gazdaságok irányítói között jellemzően

65 év feletti, egyedül gazdálkodó személyek voltak, valamint a megszűnt gazdaságok döntő többsége kizárólag saját fogyasztásra termelt, és kevesebb, mint 1 hektár területtel rendelkezett. Emellett a mezőgazdasági végzettség hiánya szintén kedvezőtlenül hatott, a 2010-ben még mezőgazdasági tevékenységet végzők közül sok szakképzettség nélküli hagyott fel a gazdálkodással.
Az egyéni gazdaságok 47 százaléka kizárólag saját fogyasztásra termelt 2013-ban. 2010-ben ez az arány még 60 százalék volt. A gazdaságszám csökkenés ellenére a kifejezetten piacra termelők száma 49 százalékkal emelkedett, arányuk pedig meghaladja az egyharmadot. A saját fogyasztáson felüli felesleget értékesítők aránya (19%) alig, mindössze 1 százalékkal csökkent 3 év alatt. A piacra termelést tehát egyre több gazdaság választotta amellett, hogy jellemzően a saját termelésre fogyasztók hagytak fel a legnagyobb arányban a gazdálkodással.
2010 és 2013 között a földterületet használó egyéni gazdaságok száma nagyrészt az 1 hektárnál kisebb mezőgazdasági területet használók körében csökkent, de emellett kevesebb 500 hektárnál nagyobb gazdaságot tartanak nyilván. Ezzel szemben a 10 és 500 hektár közötti gazdaságok száma és az általuk használt mezőgazdasági terület jelentősen nőtt. A földterületet használó gazdasági szervezetek száma összességében emelkedett, azonban itt is eltérő tendencia érvényesült: a legkisebb és legnagyobb kategóriákban csökkenés, míg a közepes méretű gazdasági szervezeteknél növekedés volt megfigyelhető.
A mezőgazdaság pénzügyi, vagyoni helyzete továbbra is kedvező, ugyanakkor a 2012 és 2013 közötti változásról eltérő képet mutatnak a különböző adatforrások. A Mezőgazdasági Számlarendszer szerint jelentősen nőtt a jövedelmezőség, míg a Nemzeti Adó és Vámhivatal (NAV), és a Tesztüzemi Rendszer csökkenő, de több éves viszonylatban még így is kiemelkedő eredményt mutat. Az MSZR termelési adatokra alapozva a mezőgazdaság potenciális kibocsátását és jövedelmét méri, minden megtermelt terméket és szolgáltatás számba vesz függetlenül attól, hogy az adott évben realizálódik-e. Ezzel szemben a NAV, és a Tesztüzemi Rendszer a tényleges jövedelmet mutatja ki könyvelési adatokból.
A NAV gyorsjelentésének adatai szerint mezőgazdasági társas vállalkozások jövedelemhelyzete az elmúlt öt évhez viszonyítva 2013-ban is kedvező volt, ugyanakkor az előző évi szinttől elmaradt. Ennek oka, hogy a csökkenő árakat ellensúlyozta ugyan a termelés mennyiségének növekedése, ezáltal nőtt az árbevétel, de ennek mértéke elmaradt a költségek növekedésének ütemétől. Ezzel szemben viszont kedvezően alakultak a pénzügyi műveletek, nőtt az eszközállomány és a javult a forrásszerkezet.
A mezőgazdasági társas vállalkozások adózás előtti eredménye 11,3 százalékkal

csökkent 2013-ban az előző évi, többéves viszonylatban is kiemelkedőnek számító 153,1 milliárd forintos eredményhez képest. A 2013. évi mezőgazdasági teljesítmény azonban nem számít rossz eredménynek, hiszen 46,4 százalékkal magasabb, mint az azt megelőző öt év átlagos teljesítménye.
Az adózás előtti jövedelem csökkenését az üzemi tevékenység eredményének romlása okozta. Az üzemi tevékenység 146,5 milliárd forintos eredménye 2013-ban 15,9 százalékkal maradt el az egy évvel korábbi 174,5 milliárd forinttól. A pénzügyi műveletek egy évvel korábbi 23,5 milliárd forintos vesztesége 2013-ra megfeleződött, 10,3 milliárd forintra csökkent. Ebben a kedvező változásban a pénzügyi ráfordítások jelentős, 24,2 százalékos csökkenése játszott szerepet. 2013-ban a jegybank kamatcsökkentési ciklusa, valamint a Növekedési Hitelprogram (NHP) hatásai egyértelműen megfigyelhetőek, hiszen annak ellenére, hogy a mezőgazdasági vállalkozások hosszú távú kötelezettségei közel 15 százalékkal növekedtek az előző évhez képest, kamat jellegű ráfordításaik 24 százalékkal csökkentek.
A mezőgazdaság eszközállománya egy év alatt 6,2 százalékkal bővült. Ezen belül mind a befektetett eszközök állománya, mind a forgóeszközök záró értéke 6,3 százalékkal haladta meg az előző évit. Az eszközállomány bővülését a saját forrás mellett a külső források bevonása is elősegítette. A saját tőke állománya 7,7 százalékkal (114 milliárd forinttal) bővült.
Összességében a társas vállalkozások forrásszerkezete tovább javult, 0,8 százalékkal nőtt a saját tőke aránya, ezzel elérte az 59,3 százalékot.
A Tesztüzemi Rendszer adatai szerint 2013-ban az előző évhez képest a mezőgazdaság jövedelmezősége országos szinten nem változott jelentősen. Az egyéni gazdaságok adózás előtti eredménye 1 százalékkal, a társas gazdaságoké 16 százalékkal csökkent. A nettó hozzáadott érték – 2012-höz hasonlóan – nem változott. A mezőgazdaság átlagos jövedelmezősége magas szinten stabilizálódott.
A mezőgazdasági hitelezésben érdemi változás következett be 2013-ban, a gazdasági válság által okozott visszaesést megtörve a mezőgazdasági vállalkozások hitelállománya ismét növekedésnek indult. A mezőgazdaságban működő gazdasági társaságok hiteleinek értéke 2012 végén 310,7 milliárd forint volt, amely 2013 végére 350,9 milliárd forintra nőtt. A társas vállalkozások hitelállományát a pénzügyi válság kezdete óta folyamatos csökkenés jellemezte. A folyamatban érdemi változást az NHP jelentett, amelyet a mezőgazdasági vállalkozások nemzetgazdasági szerepükhöz mérten nagyobb mértékben tudtak igénybe venni, és amelynek eredményeként 2013 végére a hitelek állománya ismét megközelítette a válság előtti szintet.
A mezőgazdaság hitelállományának növekedését segítették az agrártárca által

kialakított, és a Magyar Fejlesztési Bank Zrt. (MFB) által működtetett kedvezményes hitelkonstrukciók is. A kedvezményes finanszírozású konstrukciók célja elsősorban az, hogy fejlesztési, kitörési esélyt adjanak az átlag alatti jövedelmezőségű, és magas kockázatú szektornak olyan hitelek segítségével, amelyek egyrészt alacsony kamatuk révén a mezőgazdaság esetében is biztosítják a beruházások megtérülését, másrészt hosszú távú forgótőkét biztosítanak az ágazatnak. A különböző kedvezményes konstrukciók állománya 2013-ban 56,8 milliárd forint.
A termőföld ára az elmúlt évek folyamatos növekedését követően, 2013-ban is jelentősen emelkedett az előző évhez viszonyítva. A legnagyobb mértékben a szántó (+13,7 százalék) és a gyep (+12,1 százalék) ára nőtt, de kétszámjegyű volt a gyümölcsösök drágulása is (+10,1 százalék). Ezzel szemben a szőlőterületek árának előző évekre jellemző dinamikus emelkedése megtorpant (+1,0 százalék). A szántóföld árában a területi különbségek is jelentősek. A legdrágább szántóföldek Hajdú Bihar, Győr Moson Sopron, és Tolna megyében találhatóak, ahol egy hektár szántó ára meghaladja az egy millió forintot. A legolcsóbban Nógrád, Borsod Abaúj Zemplén, és Heves megyében lehet szántóföldet venni. A legdrágább és a legolcsóbb megyék árai között több mint kétszeres a különbség.
Az agrárgazdaságon belül továbbra is az élelmiszeripar van kedvezőtlenebb helyzetben. Az élelmiszeripar teljesítménye két év növekedést követően 2013-ban megtartotta előző évi szintjét. A közvetlen export továbbra is erős támaszt nyújtott az ágazat értékesítésének, míg a belföldi értékesítés 2013-ban visszaesett. Az élelmiszeripari termelés volumene 2013-ban enyhén, 0,3 százalékkal mérséklődött, az értékesítés 0,9 százalékkal nőtt. Az értékesítésen belül a belföldi értékesítés 1,9 százalékkal mérséklődött, míg a közvetlen export 5,7 százalékkal nőtt. Ugyanakkor a dinamikusan növekvő exportnak köszönhetően az élelmiszeripar termelése és értékesítése ötéves távlatban érdemi növekedést mutat.
A 2013. évi visszafogott teljesítmény legfőbb oka, hogy az év első felében az előző évi kedvezőtlen mezőgazdasági terméseredmények miatt drága volt az alapanyag. Kedvezőtlenül hatott továbbá az ágazat belföldi teljesítményére, hogy a fogyasztói kereslet a növekvő reálbérek és munkaerő piaci lehetőségek ellenére, csak lassan indult növekedésnek, ezért az év nagy részében visszafogottan alakult. Az ágazatra továbbra is a tőkehiány jellemző. Az egyes alágazatok és vállalatok között aránytalan a jövedelem eloszlás. Javasoljuk, hogy a továbbiakban az élelmiszeripar szerkezetének problémáit is mutassa be az anyag.
Az élelmiszeripari beruházások értéke és volumene három évi jelentős mértékű

növekedést követően 2013-ban szerényebb mértékben emelkedett. Az ágazat beruházásainak teljesítményértéke 2013-ban az előzetes adatok szerint 108,6 milliárd forintra nőtt (+1,4%), volumene az előző évi szinten alakult (+0,6%). Az élelmiszeriparban a beruházások továbbra sem érik el az amortizáció szintjét.
Az élelmiszeripari foglalkoztatás 2012-ben megindult növekedése 2013-ban tovább folytatódott. Ennek köszönhetően 2013-ban több mint 133 ezer embernek nyújtott megélhetést az ágazat, 5,4 százalékkal, 6,8 ezerrel többnek, mint egy évvel korábban.
Az élelmiszeripari foglalkoztatás erősen koncentrált, a legnagyobb szakágazat, a húsfeldolgozás, tartósítás, húskészítmények gyártása az ágazat foglalkoztatásának több mint negyedét, a pékáru, tésztafélék gyártása, és az egyéb élelmiszer gyártása szakágazattal együtt a foglalkoztatottak több mint kétharmadát adja.
Az élelmiszeripar pénzügyi helyzete jelentősen javult 2013-ban, minden fontosabb mutató kedvezően alakult, így többek között nőtt az alaptevékenység jövedelmezősége, mérsékelt maradt a pénzügyi veszteség, és érdemben nőtt az adózás előtti eredmény. Az egyes alágazatok, vállalatok között itt is jelentős a különbség.
Az élelmiszeripar alaptevékenységének eredményét legjobban jellemző üzemi tevékenység eredménye 2013-ban 93,2 milliárd forint volt 2012-höz viszonyítva több mint 20 százalékkal növekedett. Ennek oka, hogy míg az üzemi bevételek 1,9 százalékkal, addig az üzemi költségek csak 1,2 százalékkal növekedtek. A pénzügyi eredmények – a korábbi évekhez hasonlóan – veszteséget mutatnak, de ez 2013-ban sem haladta meg a 30 milliárd forintot. Az adózás előtti eredménye 71,4 milliárd forint volt 2013-ban, több mint 30 százalékkal javult az előző évhez képest.
Az élelmiszeripar társas vállalkozásainak hitelállománya 2013-ban tovább csökkent, ugyanakkor a csökkenés üteme lassult. Az ágazat hitelállománya 2013 decemberében az 337,1 milliárd forint volt, az egy évvel ezelőttinél 8,4 milliárd forinttal, 2,4 százalékkal kevesebb. Kedvező irányba változott a hitelállományának szerkezete, jelentősen nőtt az éven túli hitelek állománya, amely pozitívan befolyásolta a beruházásokat és a likviditást. Ugyanakkor tovább csökkent az éven belüli hitelek állománya.
Az élelmiszeriparra jellemző nemzetgazdasági összehasonlításban az alacsony jövedelmezőség, a magas kockázat miatt nehéz a finanszírozás, valamint a beruházások hiánya miatt mérsékelt a hatékonyság. Összességében megállapítható, hogy bár az élelmiszeripar helyzetében az elmúlt években tapasztalhatóak voltak pozitív változások, ahhoz, hogy az ágazat tartósan fejlődjön, és növekvő felvevő piacot jelentsen a mezőgazdasági termelőknek,

további intézkedésekre van szükség.
Az infláció jelentős mértékben mérséklődött 2013-ban. A fogyasztói árak a 2012. évi 5,7 százalék után 2013-ban átlagosan mindössze 1,7 százalékkal emelkedtek az előző évhez viszonyítva. Ebben érdemi szerepe volt annak, hogy az élelmiszerárak növekedési üteme 5,9 százalékról 2,8 százalékra csökkent.
A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek külkereskedelmi forgalma és nemzetgazdasági részesedése 2013-ban az előző évi szinten alakult. Az agrárexport az elmúlt években folyamatosan emelkedett, 2012-ben és 2013-ban is rekordszintet ért el, az import emelkedésének mértéke több éves távlatban ettől elmaradt, ezért jelentős mértékben nőtt a külkereskedelmi többlet. Az agrárexport feldolgozottság szerinti szerkezete kedvezően alakult az előző évekhez képest, mivel a nyersanyagok kivitelének csökkenésével párhuzamosan bővült a feldolgozott termékek forgalma. A nyersanyagok 2009 és 2012 között az agrárexport árbevételének 37-38 százalékát biztosították, 2013-ban ez az arány 32 százalékra esett. Az elsődleges feldolgozottságú termékek aránya a 2009. évi 29 százalékról – évente 1 százalékkal emelkedve – 2013-ra 33 százalékra nőtt. A magas feldolgozottságú termékek részesedése, amely az elmúlt években 31-32 százalékot tett ki, 2013-ban 36 százalékra bővült.
A mezőgazdasági, élelmiszeripari termékek kereskedelme a tapasztalatok szerint évek óta adócsalással, adóelkerüléssel érintett ágazatnak minősül. Az érdekképviseleti szereplők becslései alapján a zöldség-gyümölcs ágazatban 40, a sertés-, a baromfi és tojás ágazatban 35, míg a tej és tejtermék ágazatban 10–15 százalékos a feketekereskedelem nagysága, és ennek élelmiszer biztonsági kockázatai is vannak. A Kormány, a NAV és a NÉBIH 2013-ban több fontos intézkedést is hozott a fekete gazdaság visszaszorítása érdekében, amelyek egy része az ellenőrzés hatékonyságát, az információ áramlást segíti, mások a kockázatfelmérést javítják. Emellett a készpénzforgalom korlátozása segíti a tranzakciók nyomon követhetőségét. Ugyanakkor a feketegazdaság mérséklése érdekében további erőfeszítések szükségesek, annak érdekében, hogy a tisztességes piaci szereplők ne kerüljenek versenyhátrányba a tisztességtelenekkel szemben.
A mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét, stabil pénzügyi gazdálkodását, és technológiai fejlesztését 2013-ban is nagymértékben segítették az agrár-vidékfejlesztési támogatások. Az Európai Unió által folyósított 360,3 milliárd forint közvetlen támogatásból az egységes területalapú támogatás (SAPS) 309,6 milliárd forintot tett ki. Emellett a területalapú támogatáshoz kapcsolódóan került kifizetésre az elkülönített cukortámogatás, elkülönített zöldség-gyümölcs támogatás, és a bogyós-gyümölcs támogatás. Az uniós társfinanszírozással megvalósuló vidékfejlesztési és halászati programok keretében 2013-ban 220,5

milliárd forint került felhasználásra. Az összeg jelentős része, mintegy 98,2 százaléka a Darányi Ignác Terv (DIT) - Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) intézkedéseire nyújtott fedezetet. Nemzeti támogatások címén 2013-ban 55,5 milliárd forint került kifizetésre.
A mezőgazdaság 2013. évi helyzetével kapcsolatban összegzésképpen megállapítható, hogy kedvezően alakult a mezőgazdasági termelés, jelentősen javult az ágazat pénzügyi helyzete , gyarapodott eszközállománya, és javult a forrásszerkezete. Szintén pozitív, hogy 2013-ban ismét növekedett az ágazat hitelképessége, valamint a versenyképesség növekedését vetíti előre a beruházások élénkülése. Ugyanakkor a szántóföldi növénytermesztéshez viszonyítva kedvezőtlen helyzetben van az állattenyésztés és a kertészet. Az élelmiszeripar teljesítménye és beruházásai 2013-ban stagnáltak. A hitelállomány több éve tartó visszaesése csak mérséklődött, de még nem állt meg. Ezek alapján az agrárgazdaság további fejlődéséhez az állattenyésztést, a kertészetet, illetve az élelmiszeripart támogató további intézkedések szükségesek.

Az Agrárgazdasági Tanács ajánlásai

1. Az ágazat versenyképességének javítása, a foglalkoztatás növelése nemzetgazdasági érdek. A 2014-ben induló új uniós pénzügyi ciklus lehetőséget teremt a hatékonyságot javító fejlesztésekre. Ehhez jó alapot teremtenek az elmúlt évek kedvező pénzügyi folyamatai eredményeként keletkezett források. Ez fedezetül szolgálhat a saját erő biztosítására. A Tanács javasolja, hogy a Kormány agrárpolitikájában állítsa előtérbe a hatékonyságot, versenyképességet javító fejlesztéseket.
2. Az élelmiszer-vertikum leggyengébb láncszeme jelenleg az élelmiszeripar. Ahhoz, hogy ez az iparág tartós növekedési pályára álljon, elengedhetetlen a hazai tulajdonú élelmiszer feldolgozás fejlesztése. Ennek keretében külön hangsúlyt kell helyezni a termelői tulajdonú élelmiszer feldolgozó vállalkozások bővítésére és megerősítésére. E célra az agrárgazdaságon kívüli egyéb uniós forrásokat is fel kell használni.
3. Az agrárgazdaság jelentős szerepet játszik a vidéki foglalkoztatásban, a népesség megtartásában. Az Agrárgazdasági Tanács javasolja, hogy a kormányzat agrárpolitikájában továbbra is kiemelt célként kezelje a fenntartható foglalkoztatást az élelmiszer gazdaság egészében. Ennek érdekében fontosnak tartja a munkaerő igényes ágazatok fejlesztését és magasabb hozzáadott értékű élelmiszerek előállításának elősegítését.
4. Az ágazat céljainak teljesülését jelentős mértékben hátráltatja a gazdálkodók kedvezőtlen kor- és képzettségbeli összetétele. Az Agrárgazdasági Tanács ezért kiemelt célnak tartja a mezőgazdasági tevékenységet élethivatásszerűen választó

fiatalok, fiatal gazdák, helyzetének erősítését, javítását. A Tanács a Kormány figyelmébe ajánlja az új uniós költségvetési ciklus rendelkezésre álló forrásainak e célra történő erőteljesebb felhasználását.
5. A vetőmag termesztés a mezőgazdaság tradicionálisan fontos ágazata. Ugyanakkor a jó minőségű, fémzárolt vetőmag köztermesztésben való felhasználásának aránya folyamatosan csökken. Ennek megállítása érdekében a minőségi vetőmag használatát ösztönző rendszer kidolgozását javasolja.
6. Az elmúlt időszakban jelentős mértékben megnőtt a korábban hazánkban nem honos növényi kártevők megjelenése. Hasonló kockázat figyelhető meg az állattenyésztés területén is. A kialakult helyzet új stratégiák, szakmai megoldások kialakítását és gyakorlati működtetését követeli.
7. Az egyre szélsőségesebbé váló időjárás kedvezőtlen hatásaira a mezőgazdasági vízgazdálkodás jelenlegi rendszerei nem képesek megfelelő válaszokat adni. Azonnali lépésekre van szükség a vízkormányzás és a vízhasznosítás (beleértve az üzemi csatornahálózatot is) jelentős javítására, az ehhez szükséges feltételek megteremtésére.
8. Az Agrárgazdasági Tanács jelentős kockázatot lát a magyar agrár-felsőoktatás jelenlegi rendszerében. A Tanács javasolja az agrár-felsőoktatás koncentrálását, valamint a kétszintű rendszer helyett az osztatlan képzés bevezetését.
9. Az Agrárgazdasági Tanács felhívja a figyelmet arra, az egyéni gazdálkodó-társas vállalkozás csoportosítás alapján ma már nem határozhatók meg egyértelműen az üzemi viszonyok. A egyéni és társas gazdaságok jelentős része mikro-, kis-, és középvállalkozásnak minősíthető. A Tanács javasolja, hogy az elemzések készítésnél ez kerüljön figyelembe vételre.
10. Az Agrárgazdasági Tanács üdvözli a rejtett (szürke, fekete) gazdaság elleni fellépés eddigi eredményeit. Ugyanakkor megerősíti, hogy további hatékony lépésekre van szükség. Ennek keretében javasolja mélyebb elemezés készítését az adott témakörben. További forrásokat kell biztosítani a hatósági ellenőrzések előmozdítására. Az adórendszer megfelelő átalakítása is elősegíti a gazdaság kifehéredését.
Budapest, 2014. október 17.

Dr. Székely Csaba, az MTA doktora
az Agrárgazdasági Tanács elnöke